

of their presentation. The set of lexical items needed by bank managers, engineers or doctors is very different from what is required, for example, by lawyers or sociologists. In addition, some terms and expressions that have one meaning in one industry and they may have a completely different meaning in another industry [5]. In this regard, the content of teaching a language for special purposes for each individual industry is differentiated depending on the specifics of this industry, therefore it is hardly possible to create one single ESP course that would satisfy specialists' need in all specialties.

References:

1. British Council. The English effect: The impact of English, what it's worth to the UK and why it matters to the world. 2013. URL:<https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/english-effect-report-v2.pdf>
2. Changing English. Edited By David Graddol, Dick Leith, Joan Swann, Martin Rhys, Julia Gillen. November 28, 2006. Routledge.
3. Crystal D. English as a Global Language. Cambridge University Press: Second edition, 2003.
4. The English Language and Business Globalization. URL: <https://www.simonandsimon.co.uk/blog/the-true-importance-of-language-in-business>
5. Why Is Accounting Often Referred to As the Language of Business? URL: <https://smallbusiness.chron.com/accounting-referred-language-business-63107.html>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-97>

Нагорна Н. С.

*кандидат психологічних наук, доцент,
декан факультету соціальних технологій, оздоровлення
та реабілітації, Національний університет «Чернігівська політехніка»*

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В ІНТЕРЕСАХ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Соціальне підприємництво, як специфічний підхід до ведення бізнесової діяльності, з'явився на вітчизняних теренах трохи більше 10 років тому. Поширення цього соціального феномену відбулось, в головному, з країн західної Європи та зі Сполучених Штатів Америки. Так, завдяки ряду міжнародних програм у сфері культури, суспільства та соціально-

економічного розвитку, що реалізовували свою активність в Україні, сьогодні ми маємо не просто багатий практичний досвід соціального підприємництва, а й ґрунтовні його теоретичні дослідження в різних галузях наукового знання. Всі результати стали можливими лише через налагодження та розвиток міжкультурної комунікації в даній тематиці, обмін знаннями, досвідом та ціннісними підходами до ведення бізнесу. Наразі такі напрацювання отримують свій подальший розвиток завдяки запровадженню різних заходів формальної та неформальної освіти.

Для вивчення ролі міжкультурної комунікації в інтересах розвитку соціального підприємництва в Україні варто, на нашу думку, проаналізувати вклад тих міжнародних програм та проєктів, що вже реалізували та продовжують підтримку розвитку соціального бізнесу.

У всьому спектрі здійсненої роботи щодо розвитку соціального підприємництва, що передбачав міжкультурну комунікацію та взаємодію, на нашу думку, можна виділити наступні напрямки:

- ознайомчі заходи щодо тематики соціального підприємництва;
- навчальні візити на функціонуючі соціальні підприємства інших держав;
- підготовка та оприлюднення навчальних матеріалів, посібників та розробка навчальних курсів з тематики соціального підприємництва;
- тренінги для тренерів з соціального підприємництва;
- заходи із напрацювання ідей соціального підприємства серед широкого кола громадськості / спеціальні сесії для зацікавлених осіб.

Деталізуємо кожен із означених напрямків. Відтак, першим є ознайомчі заходи щодо тематики соціального підприємництва, де йдеться про ознайомчі лекції різного формату (з елементами: тренінгу, презентацій, залучення практиків та ін.). Всі ці заходи, на початковому етапі науково-практичного дослідження соціального підприємництва, зазвичай реалізовувалися за участі іноземних спікерів, ґрунтувалися аналізі іноземних кейсів, а також на результатах напрацювань іноземних науковців, котрі пояснювали суть та ключові характеристики соціального підприємництва (тематичні тренінги від Британської Ради в Україні [1], Школа соціального підприємства д-ра філ. Я.-У. Сандала [6]). Наразі, коли вже наявний вітчизняний теоретичний та практичний досвід, більше звертаються до українських спікерів. Однак, розуміння закордонного досвіду, переваг та недоліків цих практик дозволяє простіше та успішніше адаптувати цей соціальний феномен до українського сьогодення.

Другим важливим, на нашу думку, напрямком є навчальні візити на функціонуючі соціальні підприємства інших держав, що дозволяють не лише наочно ознайомитись з конкретним кейсом, а й відчутти атмосферу

самої ідеї, надихнутися цінностями та завзяттям реальних людей, їх роботою. Відтак, жива міжкультурна комунікація дозволяє, на нашу думку, швидше пізнати та глибше відчувати дух (ключову ідею, основний меседж) соціального підприємництва як практичної діяльності. Як приклад організації таких поїздок можна навести діяльність Інституту міста (м. Львів) [2], Британської Ради в Україні [1], Проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС) [3].

Продуктивним для наукового поступу, на наш погляд, є напрям підготовки та оприлюднення навчальних матеріалів, посібників та розробка навчальних курсів з тематики соціального підприємництва. Саме за цим напрямом можна побачити результат у вигляді готової продукції: розроблений сайт щодо практик соціального підприємництва в Україні; підготовлені та оприлюднені або видані посібники; розроблені курси із соціального підприємництва на освітніх платформах (Prometheus, EdEra та інші). Всі ці напрацювання стали результатом науково-практичних розвідок авторів-дослідників, котрі збирали інформацію на основі міжкультурної взаємодії з представниками різних країн та континентів, аналізу сутності та національного контексту іноземної літератури. Так, отримали розповсюдження посібники, що створенні завдяки підтримки таких програм, як: Британської Ради в Україні [1], Проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС) [3], Проекту ПМГ ПРООН-ГЕФ «Розширення можливостей людей з особливими потребами через застосування сучасних інструментів соціальної інклюзії та жіночого лідерства на засадах збалансованого розвитку в Україні» [4], Проекту «Соціальне підприємництво як інноваційний механізм вирішення питань суспільного розвитку», що реалізується Фондом Східна Європа спільно з Child Fund Deutschland e.V. та є частиною програми «Сприяння розвитку міжсекторного партнерства в цілях захисту інтересів дітей: долучення ВПО до активних учасників процесу» [5].

Отримав свій розвиток також напрямок реалізації тренінгів для тренерів з соціального підприємництва, що дозволив ґрунтовно підготувати фахівців для подальшої роботи в громадах задля розробки та впровадження конкретних соціальних підприємств. Окремими аспектом реалізації даного напрямку стала підготовка тренерів із шкільного соціального підприємництва, що стала можливою завдяки запозиченню та вдалій адаптації відповідного німецького досвіду (Проекту «Соціальне підприємництво як інноваційний механізм вирішення питань суспільного розвитку», що реалізується Фондом Східна Європа спільно з Child Fund Deutschland e.V. та є частиною програми «Сприяння розвитку міжсекторного партнерства в цілях захисту інтересів дітей: долучення ВПО до активних учасників

процесу»). Даний напрям також забезпечений методичними розробками у вигляді рекомендацій з проведення такого формату тренінгів, матеріалів для використання у роботі з дітьми.

Значного поширення набули, наразі, заходи із напрацювання ідей соціального підприємства серед широкого кола громадськості або спеціальні сесії для зацікавлених осіб. Зазвичай такі заходи реалізуються у форматі акселераторів (Інституту міста (м. Львів) [2], проєкт «Соціальне підприємництво як інноваційний механізм вирішення питань суспільного розвитку», що реалізується Фондом Східна Європа спільно з Child Fund Deutschland e.V. та є частиною програми «Сприяння розвитку міжсекторного партнерства в цілях захисту інтересів дітей: долучення ВПО до активних учасників процесу» [5]) або інкубаційних програм («Українська соціальна академія»). Запрошеними експертами або менторами для реалізації таких ініціатив є іноземні фахівці, комунікація з котрими дозволяє отримати якісну підтримку на всіх етапах роботи над ідеєю соціального підприємства.

Окрім цього, соціальне підприємництво як наукову проблему також вивчають та обговорюють дослідники різних країн світу. Налагодження їх комунікації, обмін досвідом та опрацювання кейсів дозволяє краще пізнати національні особливості впровадження (законодавство, соціальні інституції, програми лобіювання та підтримки розвитку СП), ставлення суспільства до соціальної економіки взагалі, та соціального підприємництва зокрема; включення або обхід тих чи інших соціальних проблем, якими опікується соціальне підприємництво; соціально-психологічні особливості реалізації соціального підприємництва для суб'єкта підприємництва та для особистості, котра отримує його підтримку та багато іншого.

Таким чином, проаналізувавши означені напрямки, за якими ідея соціального підприємництва розвивалась в Україні за останні 10 років, варто зазначити, що важливу роль у цьому процесі відіграло налагодження міжкультурної комунікації та взаємодії. Поширення самої ідеї соціального підприємництва, міжнародного досвіду його впровадження, адаптація сутнісних компонентів під українські реалії стали можливими через обмін цінностями, знаннями, поясненням соціального контексту, емоційному захопленню, налагодженню довірливих відносин, готовності до та спільної діяльності небайдужих, вмотивованих людей. Такі значимі результати, на нашу думку, можуть позитивно впливати на євро інтеграційні процеси в Україні.

Список використаних джерел:

1. Сайт Британської Ради в Україні. URL: <https://www.britishcouncil.org.ua/programmes/society>

2. Сайт Інституту міста Львова. URL: <https://city-institute.org/>
3. Сайт проєкту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проєкт ПРОМІС). URL: <http://pleddg.org.ua/ua/promis/fokus-promis/>
4. Сайт проєкту ПМГ ПРООН-ГЕФ «Розширення можливостей людей з особливими потребами через застосування сучасних інструментів соціальної інклюзії та жіночого лідерства на засадах збалансованого розвитку в Україні». URL: <http://ecoacademy.org.ua/book/socialna-inklyuziya>
5. Сайт проєкту «Соціальне підприємництво як інноваційний механізм вирішення питань суспільного розвитку». URL: <http://www.se.eef.org.ua/about>
6. Сайт Школи соціального підприємництва д-ра філ. Я.-У. Сандаля. URL: <https://www.janusandal.no/en/>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-98>

Ryzhenko M. V.

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages,
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv*

Anisenko O. V.

*Senior Teacher at the Department of Foreign Languages,
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv*

INTERCULTURAL COMMUNICATION IN THE PROCESS OF EUROPEAN INTEGRATION

Communication is one of the most important components of human life. In a broad sense, this concept covers much more than just the exchange of information between people. It includes channels of means of information transmission, where machines, devices, artificial intelligence, computer networks and programs, cultural signs, space realities, etc. are involved.

In a narrow sense, communication is the main way of human communication, the most active form of human life. This is an obvious and at the same time latent process of establishing different types of relations between individual speakers, groups of people and entire nations. In addition to verbal language, communication is carried out by non-verbal means